

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки та психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ А. В. Овчаренко

«25» вересня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЛІДЕРСТВО ТА ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ В ОСВІТІ
Ступінь доктора філософії

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

Галузь знань 01 Освіта. Педагогіка

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Освітньо-наукова програма «Освітні, педагогічні науки»

2024 – 2025 навчальний рік

Анотація

Навчальна дисципліна «Лідерство та партнерська взаємодія в освіті» розроблена для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Лідерська складова сучасної системи вищої освіти є важливим аспектом навчального та освітнього процесу. Ефективне та сильне лідерство є необхідною частиною сучасного освітнього і професійного середовища та ключовим елементом інноваційного процесу й розвитку освітнього середовища закладу вищої освіти.

Є важливим систематизувати у аспірантів теоретичні уявлення про психологію лідерства та інноваційний розвиток, про специфіку лідерства, керівництва та влади в освітянській сфері різної спрямованості; вивчити технології приймання управлінських рішень як продукту управлінської діяльності; проаналізувати професійну свідомість педагога; ознайомити їх з інноваційною діяльністю вищих навчальних закладів України; поглибити управлінські компетентності майбутніх педагогів через краще розуміння природи лідерства у науковій, педагогічній та управлінській діяльності.

Самореалізація особистості педагога та учня, утвердження права людини на вільний вибір змісту, форми та режиму освіти, дотримання загальнолюдських цінностей, які водночас не суперечать традиційним національним цінностям – це і є основні принципи розвитку освіти у демократичному суспільстві. Провідною формою взаємодії учасників освітнього процесу для реалізації саме цих ідей та принципів і є партнерство та партнерська взаємодія.

Ключові слова: вища освіта, освітній процес, лідер, лідерство, лідерські якості, розвиток, саморозвиток, цілісність особистості, технології, освітнє середовище закладу вищої освіти, ринок освітніх послуг.

Annotation

The educational discipline "Leadership and partnership interaction in education" is designed to prepare applicants for the third (educational and scientific) level of higher education, specialty 011 Educational, pedagogical sciences.

The human structure of higher education systems is an important aspect of the educational and educational process. Effective and strong leadership is an indispensable part of the current educational and professional education and a key element of the innovative process and development of the educational environment of a higher education institution.

It is important to systematize graduate students' theoretical ideas about the psychology of leadership and innovative development, about the specifics of leadership, management and power in the educational sphere of various orientations; to study management decision-making technologies as a product of management activity; analyze the teacher's professional consciousness; to acquaint them with the innovative activities of higher educational institutions of Ukraine; to deepen the managerial competences of future teachers through a better understanding of the nature of leadership in scientific, pedagogical and managerial activities.

Self-realization of the teacher's and student's personality, affirmation of the human right to freely choose the content, form and mode of education; observance of universal human values, which at the same time do not contradict traditional national values - these are the main principles of education development in a democratic society. The leading form of interaction of participants in the educational process for the implementation of these ideas and principles is partnership and partnership interaction.

Key words: higher education, educational process, leader, leadership, leadership qualities, development, self-development, integrity of personality, technologies, educational environment of a higher education institution, market of educational services.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка	Вибіркова	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – реферат, творче завдання, тести.	011 Освітні, педагогічні науки	Семестр	
Загальна кількість годин- 90		4-й	
	Ступінь: доктор філософії	Лекції	
		10 год.	
		Практичні, семінарські	
		20 год.	
		Самостійна робота	
		60 год.	
		Вид контролю: залік	

Мова навчання – українська.

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання: 30 год. – аудиторні заняття, 60 год. – самостійна робота (33% / 67%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

Метою викладання навчальної дисципліни «Лідерство та партнерська взаємодія в освіті» є ознайомлення з основними концепціями та науковими підходами до таких соціально-психологічних явищ як «лідерство» в освітянській сфері, надання практичних навичок при використанні психологічних методів та сучасних педагогічних технологій для формування оптимальної ефективності адміністративного науково-педагогічного простору у навчальному закладі та здійснення успішної організаційної та управлінської діяльності у сфері освіти.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Лідерство та партнерська взаємодія в освіті» є:

- формування професійної компетентності майбутнього викладача вищої школи щодо виконання професійних функцій у межах нової управлінської парадигми – лідерства, лідерського світогляду на основі вивчення та засвоєння теоретичних положень сучасної лідерської парадигми та практичного досвіду світових і вітчизняних лідерів;
- поглибити розуміння природи лідерства, надання знань про класичні та сучасні концепції лідерства, принципи, типи, інструменти, педагогічні технології лідерства тощо;
- навчити застосовувати вміння та навички професійної взаємодії та комунікації задля забезпечення функціонування налагодженої роботи у педагогічному колективі;
- виявляти та розвивати лідерський потенціал майбутніх фахівців освіти, які здатні професійно та ефективно впроваджувати зміни та інновації у закладах освіти.

Передумови для вивчення дисципліни: курс пов'язаний із дисциплінами, «Педагогіка», «Педагогічна психологія», «Вступ до спеціальності», «Педагогічна творчість».

Програмні результати навчання:

ПРН–1. Оперувати основними концепціями, теоріями, проблемами філософії й методології науки, змістом сучасних філософських дискусій із проблем розвитку суспільства та освіти; здійснювати рефлексію щодо актуальних проблем суспільного та індивідуального буття.

ПРН–2. На основі системного наукового світогляду аналізувати складні явища суспільного життя, пов'язувати загально-філософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній діяльності, застосовувати емпіричні й теоретичні методи пізнання.

ПРН–3. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з педагогічної освіти і науки та дотичних міждисциплінарних напрямів із використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

ПРН–5. Знати трансформаційні зміни та сучасний стан розвитку педагогічної освіти в регіоні, Україні та за її межами.

ПРН–6. Усвідомлювати та пояснювати закономірності і принципи вищої освіти, встановлювати зв'язки між ними, розкривати особливості їх реалізації у галузі педагогічної освіти і науки.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Лідерство та партнерська взаємодія в освіті» студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Здатність до узагальнень, аналізу та синтезу, розвитку критичного мислення для розуміння процесів і явищ в галузі освіти, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

ЗК 2. Здатність до пошуку, систематизації, критичного осмислення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї й нестандартні підходи до їх реалізації (креативність).

II. Фахові:

ФК 4. Здатність цілісно й системно розуміти історію і теорію вітчизняної та зарубіжної освіти, екстраполювати їх досягнення на сучасну освітню й наукову практику і окреслювати перспективи її розвитку.

ФК 6. Здатність проектувати та реалізовувати педагогічні моделі й інноваційні технології освіти з урахуванням значущих умов навчання і впроваджувати їх у навчальний процес.

ФК 7. Здатність до викладацької діяльності в межах спеціальності «Освітні, педагогічні науки»; планувати і організовувати освітній процес у вищій школі; визначати проміжні і кінцеві цілі навчання; вибудовувати взаємодію зі студентами, створювати здоров'я збережувальне середовище, позитивні міжособистісні стосунки й доброзичливий психологічний клімат.

ФК 10. Здатність продуктивно працювати із науковцями, викладачами, учасниками освітнього процесу у групі та науково-дослідницькому об'єднанні, виконувати різні ролі, завдання та функції в ньому, проявляти ініціативу та творчість, підтримувати та управляти особистими взаємостосунками на принципах співпраці та співтворчості.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Кредит 1 Лідерство в освіті.

Тема 1. Теоретико-методологічні основи лідерства, інноваційні та традиційні концепції лідерства.

Тема 2. Лідерський потенціал особистості педагога. Соціально-психологічна компетентність керівника.

Кредит 2 Партнерські відносини у педагогічній діяльності.

Тема 3. Партнерство в організації системи освітнього процесу.

Тема 4. Педагогіка партнерства – ключовий компонент педагогічного процесу.

Тема 5 Взаємодія учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства.

Кредит 3. Управління в сфері освіти на засадах лідерства.

Тема 6. Управління в сфері освіти.

Тема 7. Методи розвитку лідерського потенціалу та підвищення соціально-психологічної компетентності керівника.

Програма навчальної дисципліни

Кредит 1 Лідерство в освіті

Тема 1. Теоретико-методологічні основи лідерства, інноваційні та традиційні концепції лідерства.

Феномен лідерства, його прояви у різних сферах життєдіяльності людини. Уявлення про психологію лідерства та інноваційний розвиток. Методологічні основи психології лідерства. Структура лідерства та теорії його походження. Організаційне лідерство. Теорії

лідерства: теорія рис, поведінкові теорії лідерства, ситуативні теорії лідерства, теорії функціонального лідерства, ціннісні теорії лідерства, теорії лідерства-служіння, теорії емоційного лідерства, теорії харизматичного лідерства, теорії трансакційного та трансформаційного лідерства. Поведінкові підходи до лідерства, лідерські стилі. Ситуаційні теорії та соціально-психологічні концепції лідерства. Інноваційні концепції лідерства у сучасному світі.

Тема 2. Лідерський потенціал особистості педагога. Соціально-психологічна компетентність керівника.

Загальна оцінка лідерського потенціалу особистості у системі соціальних відносин. Розвиток лідерського потенціалу у системі професійних відносин. Компетенції лідера як засіб оцінки його потенціалу: функціональні компетенції, акмеологічні та соціальні. Моделі розвитку лідерського потенціалу. Соціально-психологічна компетентність керівника. Імідж особистості педагога як засіб розвитку його лідерського потенціалу.

Кредит 2 Партнерські відносини у педагогічній діяльності

Тема 3. Партнерство в організації системи освітнього процесу.

Соціальне партнерство в організаціях системи освіти, види лідерства. Феномен довіри як базис соціального партнерства. Мотиваційні аспекти педагогічного партнерства. Вплив управлінського стилю на якість педагогічного капіталу організації. Партнерські якості лідера у педагогічно- професійних відносинах. Харизматичне, резонансне лідерство. Стилі емоційного лідерства. Гендерні аспекти прояву лідерства.

Тема 4. Педагогіка партнерства – ключовий компонент педагогічного процесу.

Основні поняття педагогіки партнерства. Головні положення педагогіки партнерства в умовах впровадження освітньої реформи. Ознаки та особливості професійно-педагогічного спілкування педагога. Стилі професійно-педагогічного спілкування.

Тема 5 Взаємодія учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства.

Стилі професійно-педагогічного спілкування. Бар'єри спілкування у діяльності вчителя. Основні труднощі спілкування, які трапляються у професійно-педагогічному спілкуванні з учнями та їх батьками.

Кредит 3. Управління в сфері освіти на засадах лідерства

Тема 6. Управління в сфері освіти.

Лідерство в освітній діяльності. Управління в сфері освіти на засадах лідерства. Ролі, функції та компетенції керівника-лідера у сфері освіти. Типи керівників-лідерів в освіті (адміністратор, філантроп, програмний менеджер, системний розв'язувач проблем). Функції керівника-лідера в освіті (вибудова стратегії, постановка цілей та аналіз результатів; підтримка та розвиток співробітників; стратегічне управління фінансами.

Тема 7. Методи розвитку лідерського потенціалу та підвищення соціально-психологічної компетентності керівника.

Розвиток комунікативної компетентності (включаючи навички публічного виступу); розвиток навичок асертивної (впевненої) поведінки у ситуаціях різного рівня невизначеності. Методи дослідження впливу управлінського стилю керівника на соціально-психологічний клімат в педагогічному колективі.

3. Структура навчальної дисципліни Денна форма навчання

Назви кредитів і тем	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1 Лідерство в освіті						
Тема 1. Теоретико-методологічні основи лідерства, інноваційні та традиційні концепції лідерства.	8	2	4	-	-	10
Тема 2. Лідерський потенціал особистості педагога. Соціально-психологічна компетентність керівника.	6	2	4	-	-	10
<i>Усього</i>	<i>30</i>	<i>4</i>	<i>8</i>			<i>20</i>
Кредит 2 Партнерські відносини у педагогічній діяльності						
Тема 3. Партнерство в організації системи освітнього процесу.	15	2	2	-	-	6
Тема 4. Педагогіка партнерства – ключовий компонент педагогічного процесу.	15	2	4	-	-	4
Тема 5 Взаємодія учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства.		-	2			10
<i>Усього</i>	<i>30</i>	<i>4</i>	<i>8</i>			<i>20</i>
Кредит 3. Управління в сфері освіти на засадах лідерства						
Тема 6. Управління в сфері освіти.	10	2	2	-	-	10
Тема 7. Методи розвитку лідерського потенціалу та підвищення соціально-психологічної компетентності керівника.	10	-	2			10
<i>Усього</i>	<i>30</i>	<i>2</i>	<i>4</i>			<i>20</i>
<i>Усього годин</i>	<i>90</i>	<i>10</i>	<i>20</i>	-	-	<i>60</i>

**4. Теми лекційних занять
Денна форма навчання**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1 Лідерство в освіті.		
1	Теоретико-методологічні основи лідерства, інноваційні та традиційні концепції лідерства.	2
2	Лідерський потенціал особистості педагога. Соціально-психологічна компетентність керівника.	2
Кредит 2 Партнерські відносини у педагогічній діяльності.		
3	Партнерство в організації системи освітнього процесу.	2
4	Педагогіка партнерства – ключовий компонент педагогічного процесу.	2
Кредит 3. Управління в сфері освіти на засадах лідерства.		
5	Управління в сфері освіти.	2
<i>Усього:</i>		<i>10</i>

**5. Теми практичних занять
Денна форма навчання**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1 Лідерство в освіті.		
1	Теоретико-методологічні основи лідерства, інноваційні та традиційні концепції лідерства.	4
2	Лідерський потенціал особистості педагога. Соціально-психологічна компетентність керівника.	4
Кредит 2 Партнерські відносини у педагогічній діяльності.		
3	Партнерство в організації системи освітнього процесу.	2
4	Педагогіка партнерства – ключовий компонент педагогічного процесу.	4
5	Взаємодія учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства.	
Кредит 3. Управління в сфері освіти на засадах лідерства.		
6	Управління в сфері освіти.	2
7	Методи розвитку лідерського потенціалу та підвищення соціально-психологічної компетентності керівника.	2
<i>Усього:</i>		<i>20</i>

6. Самостійна робота Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1 Лідерство в освіті.		
1	Теоретико-методологічні основи лідерства, інноваційні та традиційні концепції лідерства.	10
2	Лідерський потенціал особистості педагога. Соціально-психологічна компетентність керівника.	10
Кредит 2 Партнерські відносини у педагогічній діяльності.		
3	Партнерство в організації системи освітнього процесу.	6
4	Педагогіка партнерства – ключовий компонент педагогічного процесу.	4
5	Взаємодія учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства.	10
Кредит 3. Управління в сфері освіти на засадах лідерства.		
6	Управління в сфері освіти.	10
7	Методи розвитку лідерського потенціалу та підвищення соціально-психологічної компетентності керівника.	10
	<i>Усього:</i>	<i>60</i>

7. Індивідуальне науково-дослідне завдання

– написання есе, виконання індивідуального завдання, творче завдання, захист реферату, тести.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- самостійність виконання;
- логічність і послідовність викладення матеріалу;
- повнота виконання завдання;
- обґрунтованість висновків;
- використання статистичної інформації та довідкової літератури;
- наявність конкретних пропозицій;
- якість оформлення;
- вміння захищати результати проведеного дослідження.

8. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР).

Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, проведення колоквиумів, письмова контрольна робота та/або письмове тестування). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння й засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу навчальної дисципліни. Форма підсумкового семестрового контролю: у формі заліку з навчальної дисципліни в обсязі навчального матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Критерії оцінювання відповідей. Теоретичні й практичні досягнення студентів із дисципліни. визначаються відповідно до рівнів навчальних досягнень студентів: відмінно, дуже добре, добре, достатньо, задовільно.

Студенту виставляється відмінно: студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

Студенту виставляється дуже добре: студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної літератури, аргументовано висловлює свої думки, проте наведені аргументи є не завжди суттєвими, демонструє творчий підхід до виконання індивідуальних завдань.

Студенту виставляється добре: студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань та вмінь для формування висновків, допускає несуттєві неточності.

Студенту виставляється достатньо: студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною матеріалу, уміє використовувати знання в стандартних ситуаціях.

Студенту виставляється задовільно: студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно, допускає суттєві / значні помилки.

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 150 до 300 балів (за 3 кредити), це сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний **розподіл балів, які отримують студенти за 3 кредити.**

Поточне тестування та самостійна робота							Контрольна робота	Накопичувальні бали/ Сума
Кредит 1		Кредит 2			Кредит 3			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	60	300
40	60	30	30	30	30	20		

9. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є:

- перелік питань для контролю та самоперевірки знань по кредитах;
- перелік питань до контрольних робіт з дисципліни;
- поточний контроль знань з дисципліни - письмова КР;
- тестові завдання для поточного та підсумкового контролю;
- перелік питань для контролю та самоперевірки завдань самостійної роботи;
- залік.

10. Методи навчання

У навчальному процесі широко використовуються *загальнонаукові методи*: індукція, дедукція, аналогія, аналіз, синтез, абстрагування тощо.

До методів, що забезпечують сприймання і засвоєння знань з дисципліни «Лідерство та партнерська взаємодія в освіті», набуття умінь та навиків належить – лекція, семінарське заняття, самостійна робота з різними джерелами інформації, контрольна робота, консультація викладача.

Під час вивчення дисципліни відбувається використання таких методів як пояснювально-ілюстративні, частково-пошукові, метод проблемного викладу тем, які передбачені навчальною програмою з «Лідерство та партнерська взаємодія в освіті». Усний виклад матеріалу: наукова доповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, порівняльний аналіз; ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.). Методи активізації та оптимізації навчального процесу: дискусія, диспут, бесіда, самоаналіз та самоконтроль

Окрім того застосовуються *методи активізації та оптимізації* навчального процесу. Методи активного навчання використовуються для тренування та розвитку творчого мислення, формування у них відповідних практичних умінь та навичок. Вони стимулюють і підвищують інтерес до занять, активізують та загострюють сприймання навчального матеріалу. До методів активного навчання: належить: дискусія, диспут, бесіда, проведення проблемних лекцій, лекцій-семінарів.

11. Рекомендована література

Підручники та посібники

1. Калашнікова С. Розвиток лідерського потенціалу сучасного університету: основи та інструменти: Навчальний посібник. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 44 с.
2. Комарова К.В., Коляда С.П. Лідерство: навчальний посібник для студентів ВНЗ. Дніпро: 2017. 430 с.
3. Нестуля О.О., Нестуля С.І., Кононець Н.В. Основи лідерства: електронний посібник для самостійної роботи студентів. Полтава: ПУЕТ, 2018. 241 с.

4. Прохор І. Формування командного лідерства в університеті: навчальний посібник. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с.
5. Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М. Педагогіка лідерства: монографія. Харків: НТУ «ХПШ», 2018. 450 с.
6. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник / О.Г. Романовський, Т.В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко. Харків, 2017. 100 с.

Допоміжна

1. Сергеева Л. М., Кондратьєва В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібник. ІваноФранківськ: «ЛілеяНВ». 2015. 296 с.
2. Онаць О. М., Данко А. Ю. Психологічні аспекти педагогіки партнерської взаємодії в закладах освіти в підручнику для керівника. *Проблеми сучасного підручника*, (29), 172–184. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-29-172-184>
<https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/view/660>
3. Онаць О. М., Чижевський Б. Г. Організаційно-правові умови державно-громадського управління закладами освіти на засадах партнерської взаємодії: законодавче забезпечення. Збірник наукових праць «Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи». № 2, 2022. С. 55-66. DOI: [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2\(29\)-55-66](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2(29)-55-66)

12. Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека Національної академії педагогічних наук України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/>
2. Електронна бібліотека Інституту педагогіки НАПН України. URL: <http://undip.org.ua/news/library/index.php>
3. www.rada.gov.ua –Верховна Рада України
4. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/prviddil/1312/1390288033/1414672797/>